

ZIGOITIKO ADITZA (1918)

Henrike Knörr

Georges Lacomberen artxiboan¹ bada dokumentu bat, hamar orrialdekoa, eskuz idatzia, zirriborro gisa. Titulu hau dakar: “Zigoitiko aditza”, eta ondoren, parentesi artean, herriaren izena: “Echagüen”. Horren gainean urtea ageri da: “1918”, inguru batean. Lehen orrialde horretan, bestalde, hau irakurtzen dugu inprimaturik: “Gran Hotel Antonia. Bilbao”, eta laugarrenean Gipuzkoako Diputazioaren ikurra eta erakunde horren erdarazko izena.

Egile izena inon ageri ez arren, Lacomberena da lan hau, zalantzarik gabe. Aski da letra konparatzea. Baina lanak iturri ezin nabariagoa du: Azkueren *Flexionario*², euskal aditzari buruzko lan argitaragabea, hainbat herritako argibideekin. Seguru aski Azkuek utzi zion Lacomberi bere eskuizkribua, gutxienez Mendebaldeko aditzaren gaineko liburukia, eta honek bi txandatan kopiatu zuen.

Zigoitiko Etxaguen herrian Hipolita Larrinaga, 71 urtekoa, izan zuen Azkuek berriemaile nagusia. Emakume hori aipatzen du Orixek, *Erizkizundi*-rako bere datuetan. Harrigarria bada ere, 70 urte dituela dio, nahiz Orixek 1923an, bost-sei urte geroago, ekin zion langintza horri.

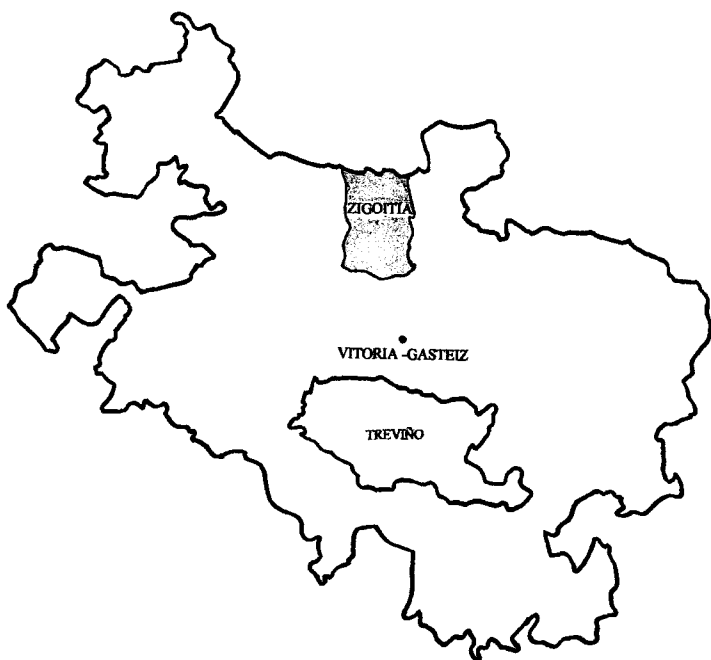
¹ Ikus José Antonio Aranaren lana, hots, George Lacomberen artxiboaren katalogoa. Hemen aurkezten dugun dokumentuak 341. zenbakia darama zerrenda horretan. Neure esker ona agertu nahi dut hemen Azkue Bibliotekako Josune Olabarria adiskide onak eman didan laguntzagatik. Koldo Zuazok nire lan honen lehen idatzaldia irakurri zuen eta ohar jakingarriak egin.

² Izen horrekin hiru dira Azkueren kaierak: *Flexionario primero*. *Flexionario del verbo gipuzkoano*; *Flexionario segundo*. *Flexionario del verbo bizkaino* (honek azala eta lehen orrialde falta dituenenez gero, geurok asmatu dugu titulua), eta *Flexionario tercero*. *Flexionario del verbo de dialectos orientales y subdialectos navarros*.

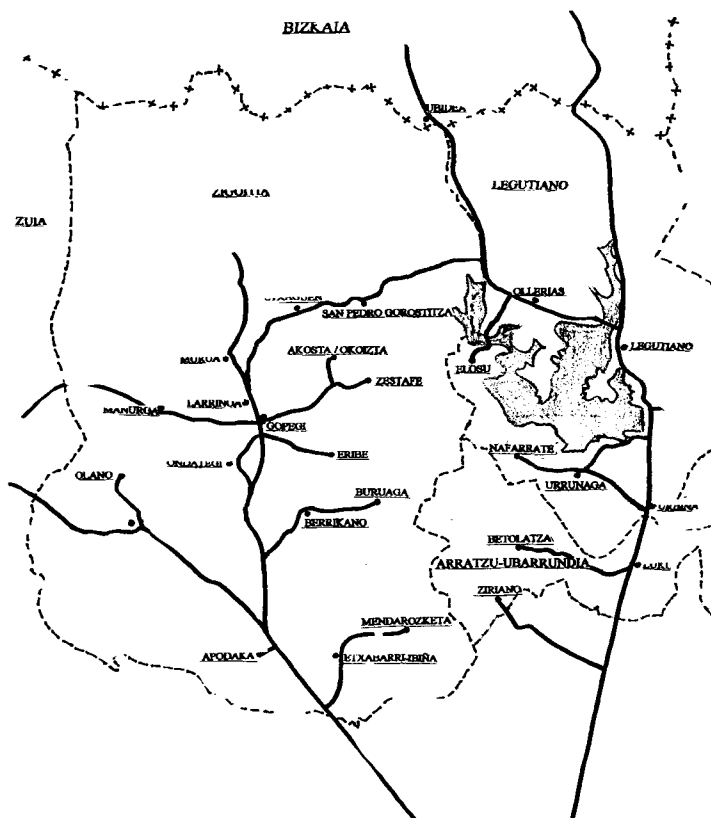
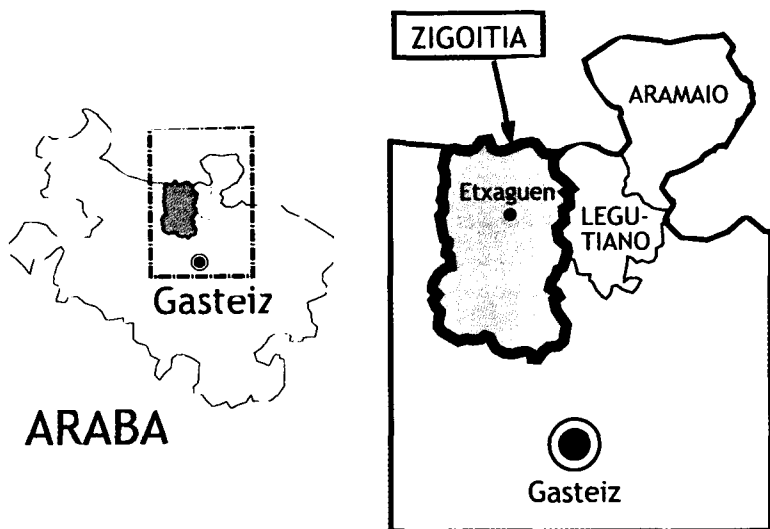
Bestalde, esan behar dugu Yrizarren datuak eta hemen ageri direnak ez datozela beti bat, hark Azkueren *Flexionario manuscrito* aipatu arren bere iturrien artean.

Dagoen dagoenean ematen dugu guk dokumentu hau, baina:

1. *D* guztiak *dd* bihurtu ditugu, *r* guztiak *rr* eta *l* guztiak *ll*.
2. Azkueren jokabidea jarraituz, Lacombe eskuarki ez ditu paradigmatan errepikatzen ezker aldeko osagaiak eta marra bat ipintzen du. Guk forma horiek osorik idatzi ditugu.
3. Argigarri gisa Lacombe *jat, jako, jataz*, idatzi zuen. Forma horiek guk letra etzanez eta beltzez ezarri ditugu, aditzera emateko ez direla Zigoitikoak.
4. Puntuazioa gurea da. Testuan diren galde-zeinuak eta parentesiak Lacombe ezarriak dira (Azkuegandik jasoak); kortxeteak, berriz, gureak.
5. Laburdurak gehienetan garatu ditugu.
6. Dokumentuaren orrialdeak bi eratara daude numeratuak. Guk berriari, katalogatzean ipini denari, eutsi diogu (1, 2...), hasiera batean egileak eman ziona (2, 3...) bazterturik.

ZIGOITIKO ADITZA (1918)

1918. Zigoitiko aditza (Echagüen)

1.

ekarri dut, duk, etc. duzue, due

ekarri dudez, duzek, duzen, duz, duguz, duzuz, duzuez, duez

Imparf. *nemen, emen, eben, gemen, zemen, zemien, eudien.*

(p.³ Saroihandy) *nemezán, emezán, ebezán, gemezán, zemezán, zemiezán, eudiezán*

Eztugu beketa [sic] (biscáien général *beteten*, cf. *garbiketan* de Mondragon et Oñate), “nous ne remplissons pas”.⁴

Ik, urlia egunetan lapikorako alparti bi ekarri emezan.

pour le pot couvercle⁵

naz, az, da, gara, zara, zarie, direz (à Villareal [sic] de Alaba on dit *gare* et *garez*)

2.

nintzen, intzen, zan, giñien, zintzen / ziñien, zirien

banintz, bintz, balitz, bagintze, bazintze, baziñie, balire

nintzake, intzake, litzake, gintzake (en biscáien général -z), *zintzake, zintzakezie, litzakez*

³ Letra horrek zer esan nahi duen ez dakigu; agian “pluriel”. Baina zergatik Saroihandyren izena?

⁴ Etxaguenen jasoriko beste ohar batean hau dio Azkuek: “No conjugan *dazaut*, sino *ezauketa dut*”.

⁵ Azkuek adibide hau sartu zuen bere hiztegian, s.u. *alparti*, *B-zig* markarekin, hots, “bizkaiera-Zigoitia”, eta itzulpen honekin: “tú, tal día, trajiste dos nuevas tapas de pucherò; toi, tel jour, tu emportas deux nouveaux couvercles de pot”.

neu, eu, a, geurok, zeurok, eurek

etorri duk, en tutoyant

gatzal, "vent du Nord"⁶

etzilume⁷

irestu, "éclair" (vallée de Aramayona, Alava)⁸

daukat

goacen [sic]

Osasuna galgeta dut, "je perds [la santé]"

dau, quelques pour du

etsi, pour utzi

etsiteut⁹

3.

irukutzi, "laver"¹⁰

eskuera, "le basque"

intzu[n]gi (métathèse) = "éteindre la lumière"¹¹

⁶ Bere hiztegian, *gatzal* sarreran, hau dio Azkuek: "(B-zig) Viento del norte, vent du nord. = ¿Vendrá de *Gatzaga-alde*, región de salinas [sic] (*Gatzaga*)? Es palabra que se usa mucho en el valle de Zigoitia. Ce mot viendrait-il de *Gatzaga-alde* ("région de salines") (*Gatzaga*)? Il est très usité dans la vallée de Zigoitia". Dokumentu honetan bada koma bat *urlia* hitzaren ondoan, kendu duguna.

⁷ Ikus orobat hitz hau Azkueren hiztegian, besteak beste Zigoitiko markarekin.

⁸ Hau, berriz, ez da ageri hiztegian.

⁹ Zer esanik ez, "uzten dut".

¹⁰ Hiztegian Azkuek Arratia eta Zigoitiko marka ipini zuen. Beste paper batean hau idatzi zuen Azkuek, Etxaguenen jaso: "Irukutzi zu pitxera [?] hori".

¹¹ *Intzugi* ez da ageri Azkueren hiztegian.

itzal, “ombre”

gaurganik = “à partir d’aujourd’hui”¹²

ekosari = “légume”¹³

À las Cinco Villas, Bosterrieta, surtout à Etchalar (Itchelar) *ikusiketu dut*, *ekarriketu dut*, etc. (*uketu?*), de *ikusi ukan dut*.¹⁴

4.

Verbe de Zigoitia

naz

az

da

gara

zara

zarie

dire

nintzen

intzen

zan

giñen

ziñen

ziñen [sic; eta berdin *Flexionario*-an]

ziren

banintz

bintz

balitz

bagiñe

bazinte [sic]

baziñe

balire

nintzake

intzake

litzake

gintzake

zintzake

zintzakezie

litzatekez

nauk... nauzue, nandie

ddat

ddak

ddan

aut... augu, audie

dut... duzue, due

gauzek (gaituk), gann, gauz, gauzuz, gauzuez, gaudez

zaudez, zauz, zanguz, zandiez, zandiedaz, zandiez, zandieguz, zandiez

dudez, duzek, denzen, duz, duguz,

duzuz, duzuez, duez

¹² Hau ere ez dugu aurkitu Azkueren hiztegian.

¹³ Zigoitiko markarekin hiztegian.

¹⁴ Honen ondoren, ongi irakurtzen ez diren lau hitz. Nafarroako ohar hau buruz bera dago paperean. Garbi dago Nafarroako ohar hauek beste xede batekin zirriboratu zituela Lacombe.

5.

Verbe de Zigoitia (Echagüen). Sujet: Hipolita Larrinaga (71 ans)

<i>naz</i>	<i>zara</i>
<i>az</i>	<i>zarie</i>
<i>da</i>	<i>dire</i>
<i>gara</i>	
<i>nintzen</i>	<i>naddatzu</i>
<i>intzen</i>	<i>naddatzue</i>
<i>zan</i>	
<i>giñen</i>	<i>jat</i>
<i>ziñen</i>	<i>ddat</i>
<i>ziñen</i>	<i>ddak</i>
<i>ziren</i>	<i>ddan</i>
<i>banintz</i>	<i>jako</i> ¹⁶
<i>bintz</i>	
<i>balitz</i>	<i>dxako</i>
<i>bagiñe</i>	<i>dxaku</i>
<i>bazintz</i> [sic]	<i>dxatzue</i>
<i>baziñe</i> [sic, eta ordena honetan, eta Azkuek ere bere <i>Flexionario</i> -an]	<i>dxake</i> ¹⁷
<i>balire</i>	<i>gatxazak</i>
	<i>gatxazana</i>
<i>nintzake</i>	<i>gatxakoz</i>
<i>intzake</i>	<i>gatxatzuz</i>
<i>litzake</i>	<i>gatxatzuez</i>
<i>gintzake</i>	<i>gatxakez</i> ¹⁸
<i>zintzake</i>	
<i>zintzakezie</i>	<i>zatxakaz</i>
<i>litzakez</i>	<i>zatxakoz</i>
	<i>zatxakuz</i>
<i>nakik</i> ¹⁵	<i>zatxakez</i>
<i>nauk</i>	<i>zatxakoze</i> [ordena honetan]
-	
-	<i>jataz</i>

¹⁵ Gainean: "tu a moi".

¹⁶ Nabarmena da *jat*, *jako* erreferentzia gisa ageri direla.

¹⁷ Zalantzarik gabe, zutabez nahastu zen Lacombe eta *Lekeitioko dxako*... ezarri zuen, Zigoitiko *ddako*, *ddaku*, *ddatzu*, *ddatzue*, *ddatie* idatzi beharrean.

¹⁸ *Flexionarioa*-n *gatxakiez*.

<i>ddataz</i>	<i>banintzakizu</i>
<i>ddaazak</i>	<i>banintzakizue</i>
<i>(ari) ddakoz</i>	<i>banintzakiue</i>
<i>ddakuz</i>	<i>balitzakit</i>
<i>ddatzuz</i>	<i>balitzakik</i>
<i>(zueiri) ddatzuez</i>	<i>balitzakin</i>
<i>(airi) ddatiez</i>	<i>balitzakio</i>
<i>nintzakek (igana)</i>	<i>balitzakigu</i>
<i>nintzaken (igana)</i>	<i>balitzakizu</i>
<i>nintzakion</i>	<i>balitzakizue</i>
<i>nintzakizun</i>	<i>balitzakiue</i>
<i>nintzakizuen</i>	<i>bagintzuk</i>
<i>nintzakiuen</i>	<i>bagintzun</i>
<i>intzake (nigana)</i>	<i>bagintzakoz¹⁹</i>
<i>intzake (agana)</i>	<i>bagintzakizu</i>
<i>intzake (gugana)</i>	<i>bagintzakizue</i>
<i>intzake (aikana)</i>	<i>bagintzakiuez</i>
<i>ddatan</i>	<i>bazintzakidez</i>
<i>ddaan</i>	<i>bazintzakioz</i>
<i>ddanan</i>	<i>bazintzakiguz</i>
<i>ddakon</i>	<i>bazintzakiuez</i>
<i>ddakun</i>	<i>bazintzakidez</i>
<i>ddatzun</i>	<i>bazintzakinez</i>
<i>ddatzuen</i>	<i>bazintzakiguz</i>
<i>ddatien</i>	<i>bazintzakiueze</i>
<i>ddatazan</i>	<i>balitzakidez</i>
<i>ddaazan</i>	<i>balitzakizek</i>
<i>ddanazan</i>	<i>balitzakizen</i>
<i>ddakozan</i>	<i>balitzakioz</i>
<i>ddakuzan</i>	<i>balitzakiguz</i>
<i>ddatzuzan</i>	<i>balitzakizuz</i>
<i>ddatzuezan</i>	<i>balitzakizuez</i>
<i>ddatiezan</i>	<i>balitzakiuez</i>
<i>banintzakik</i>	<i>nintzakik</i>
<i>banintzakin</i>	<i>nintzakin</i>
<i>banintzakio</i>	

¹⁹ Flexionario-an *bagintzakioz*.

<i>nintzakio</i>	<i>intzake (nigana)</i>
<i>nintzakizu</i>	<i>intzake (agana)</i>
<i>nintzakizue</i>	<i>intzake (gugana)</i>
<i>nintzakiue</i>	<i>intzake (aikana)</i>

6.

<i>litzakit</i>	<i>nauzue</i>
<i>litzakik</i>	<i>naudie</i>
<i>litzakiñ</i>	<i>aut</i>
<i>litzakio</i>	<i>au</i>
<i>litzakigu</i>	<i>angu</i>
<i>litzakizu</i>	<i>audie</i>
<i>litzakizue</i>	<i>dut</i>
<i>litzakiue</i>	<i>duk</i>
<i>gintzakizek</i>	<i>dun</i>
<i>gintzakizen</i>	<i>du</i>
<i>gintzakioz</i>	<i>dugu</i>
<i>gintzakizuz</i>	<i>duzu</i>
<i>gintzakizuez</i>	<i>duzue</i>
<i>gintzakiuez</i>	<i>due</i>
<i>zintzakidez</i>	<i>gauzek</i>
<i>zintzakioz</i>	<i>gauzen</i>
<i>zintzakiguz</i>	<i>gauz</i>
<i>zintzakiuez</i>	<i>gauzuz</i> [Lacombek <i>gauenz</i> idatzi zuen]
<i>zintzakideze</i>	<i>gauzuez</i>
<i>zintzakioze</i>	<i>gaudez</i>
<i>zintzakiguzie</i> (?) ²⁰	<i>zaudez</i>
<i>zintzakiuezie</i>	<i>zauz</i>
<i>litzakidez</i>	<i>zauguz</i>
<i>nauk</i>	<i>zandiez</i>
<i>naun</i>	<i>zandiedaz</i>
<i>nau</i>	<i>zandiez</i>
<i>nauzu</i>	

²⁰ Galde-ikurra gorabehera, Azkuek garbi: *zintzakiguzie*.

<i>zaudieguz</i>	<i>ziñabedan</i> [?] ²¹
<i>zaudiez</i>	<i>ziñabezan</i> ?
<i>dudez</i>	<i>ziñabegazan</i>
<i>duzek</i>	<i>ziñaudiezan</i>
<i>deuzen</i>	<i>ziñaudiedazan</i>
<i>duz</i>	<i>ziñaudiezan</i>
<i>duguz</i>	<i>ziñaudiguzan</i>
<i>duzuz</i>	<i>ziñaudiezan</i>
<i>duzuez</i>	<i>nemezán</i>
<i>duéz</i>	<i>emezán</i>
<i>niñamen</i>	<i>ebezán</i>
<i>niñamenan</i>	<i>gemezán</i>
<i>niñaben</i>	<i>zemezán</i>
<i>niñamezun</i>	<i>zemiezán</i>
<i>niñamezuen</i>	<i>eudiezan</i>
<i>niñaudien</i>	<i>deustek</i>
<i>iñamenan</i> [Lehenik <i>iñamedan</i> idazi zuen, Azkuek bezala]	<i>deusten</i>
<i>iñaben</i>	<i>deust</i>
<i>iñamegun</i>	<i>deustezu</i>
<i>iñaudien</i>	<i>deustezue</i>
<i>nemen</i>	<i>deustie</i>
<i>emen</i>	<i>deuat</i>
<i>eben</i>	<i>deuk</i>
<i>gemen</i>	<i>duagu</i>
<i>zemen</i>	<i>deudie</i>
<i>zemien</i>	<i>dunat</i>
<i>eudien</i>	<i>deun</i>
<i>giñabezan</i>	<i>dunagu</i>
<i>giñabezaan</i>	<i>deunie</i>
<i>giñabezan</i>	<i>deutset</i>
<i>giñauzuzen</i>	<i>deutsek</i>
<i>giñauzuezan</i>	<i>deutsen</i>
<i>giñaudiezan</i>	<i>deutso</i>

²¹ Forma honetan eta hurrengoan Azkuek jarritakoa ez da ongi ikusten, ezabaketak direla eta. Horregatik Lacombe galde-ikurra ipini zuen.

<i>deutsegu</i>	<i>zeuntsen</i>
<i>deutsezu</i>	<i>zeuntsien</i>
<i>deutsezue</i>	<i>entsien</i>
<i>deutsie</i>	
<i>deuskuk</i>	<i>euskun</i>
<i>deuskun</i>	<i>euskun</i> [sic]
<i>deusku</i>	<i>zeuskun</i>
<i>deuskuzu</i>	<i>zeuskuen</i>
<i>deuskuzue</i>	<i>euskuen</i>
<i>deuskue</i>	
<i>deutsut</i>	<i>neuntsun</i>
<i>deutsu</i>	<i>entsun</i>
<i>deutsugu</i>	<i>geuntsun</i>
<i>deutsue</i>	<i>entsuen</i>
<i>deutsuet</i>	<i>neuntsuen</i>
<i>deutsue</i>	<i>entsuen</i>
<i>deutsuegu</i>	<i>geuntsuen</i>
<i>deutsue</i>	<i>entsuen</i>
<i>deutsiet</i>	<i>neuntsien</i>
<i>deutsiek</i>	<i>euntsien</i>
<i>deutsien</i>	<i>entsien</i>
<i>deutsie</i>	<i>geuntsien</i>
<i>deutsiegu</i>	<i>zeuntsien</i>
<i>deutsiezu</i>	<i>zeuntsien</i>
<i>deutsiezue</i>	(id.)
<i>deutsie</i>	<i>entsien</i>
<i>eusten</i>	<i>deustezak</i>
<i>eusten</i> [sic]	<i>deustezan</i>
<i>eusteun</i> [sic]	<i>deustez</i>
<i>eustezuen</i>	<i>deustezuz</i>
<i>eustien</i>	<i>deustezuez</i>
	<i>deustiez</i>
<i>neuntsen</i>	<i>deuadaz</i>
<i>euntsen</i>	<i>deuzek</i>
<i>entsen</i>	<i>deuaguz</i>
<i>geuntsen</i>	<i>deuziek</i> (?) ²²

²² Azkuek ere galde-ikurra.

7.

<i>deunadaz</i>	<i>eustezezan</i>
<i>deuzen</i>	<i>eustezezan</i> [sic]
<i>deunaguz</i>	<i>zeustezezan</i>
<i>deuniez</i>	<i>zeustiezezan</i>
<i>deutsedaz</i>	<i>eustiezezan</i>
<i>deutsezak</i>	<i>neuzazan</i>
<i>deutsezezan</i>	<i>euazazan</i>
<i>deutsez</i>	<i>geuzazan</i>
<i>deutseguz</i>	<i>euezezan</i> ? ²³
<i>deutsezuz</i>	<i>neunazazan</i>
<i>deutsezuezezan</i>	<i>neuntsezezan</i>
<i>deutsiez</i>	<i>euntsezezan</i>
<i>deuskuzek</i>	<i>eutsezezan</i>
<i>deuskuzen</i>	<i>geuntsezezan</i>
<i>deuskuz</i>	<i>zeuntsezezan</i>
<i>deuskuzuz</i>	<i>zeuntsiezezan</i>
<i>deuskuzuezezan</i>	<i>entsiezezan</i>
<i>deuskuezezan</i>	<i>éuskuzen</i>
<i>deutsudaz</i>	<i>euskuzen</i>
<i>deutsuz</i>	<i>zeukuezezan</i>
<i>deutsuguz</i>	<i>zeuskuezezan</i> (?) (Una cosa: <i>ikusi</i>
<i>deutsuezezan</i>	<i>zeuskuen</i>) [Azkueren adibidea]
<i>deutsuedaz</i>	<i>euskuezezan</i>
<i>deutsuezezan</i>	<i>neuntsuzazan</i>
<i>deutsueguz</i>	<i>geuntsuzazan</i>
<i>deutsuezezan</i>	<i>neuntsuezezan</i>
<i>deutsedaz</i>	<i>geuntsuezezan</i>
<i>deutsezak</i>	<i>neuntsezezan</i>
<i>deutsedazazan</i>	<i>euntsezezan</i>
<i>deutsez</i>	<i>eutsezezan</i>
<i>deutseguz</i>	<i>geuntsezezan</i>
<i>deutseguzue</i>	<i>zeuntsezezan</i>
<i>deutseguzuezezan</i>	<i>zeuntsiezezan</i>
<i>deutsiez</i>	<i>entsiezezan</i>

²³ Azkuek ere galde-ikurra.

<i>baniñauk</i>	<i>beust</i>
<i>baniñaun</i>	<i>beustez</i>
<i>baniñau</i>	<i>baleust</i>
<i>baniñauzu</i>	<i>baleustez</i>
<i>baniñauzue</i>	<i>bazenust</i>
<i>baniñaudie</i>	<i>bazenustez</i>
<i>baiñaut</i>	<i>bazenustie</i>
<i>baiñau</i>	<i>bazenustiez</i>
<i>baiñaugu</i>	<i>baleustie</i>
<i>bañaudie</i>	<i>baleustiez</i>
<i>banendu</i>	<i>banenduk</i>
<i>bendu</i>	<i>banenduzek</i>
<i>balu</i>	<i>baleuk</i>
<i>bagendu</i>	<i>baleuzek</i>
<i>bazendu</i>	<i>bagenduk</i>
<i>bazendue</i>	<i>bagenduzek</i>
<i>baleudie</i>	<i>baleudiek</i>
<i>bagiñazak</i>	<i>baleudiezek</i>
<i>bagiñauzen</i>	<i>banendun</i>
<i>bagiñduz</i>	<i>banenduzen</i>
<i>bagiñduzun</i>	<i>baleun</i>
<i>bagiñduzuen</i>	<i>baleuzen</i>
<i>bagiñaudiez</i>	<i>bagendun</i>
<i>haziñendez</i>	<i>bagenduzen</i>
<i>haziñauz</i>	<i>baleudien</i>
<i>haziñauguz</i>	<i>baleudiezan</i>
<i>haziñaudiez</i>	<i>baneuntso</i>
<i>haziñaudiedaz</i>	<i>baneuntsez</i>
<i>haziñaudiez</i>	<i>beuntso</i>
<i>haziñauguz</i>	<i>beuntsoz</i>
<i>haziñaudieze</i>	<i>baleuko</i>
<i>banenduz</i>	<i>baleukoz</i>
<i>benduz</i>	<i>bazeuntso</i>
<i>baleuz</i>	<i>bazeuntsoz</i>
<i>bagenduz</i>	<i>balentsie</i>
<i>bazenduz</i>	<i>balentsiez</i>
<i>bazenduez</i>	<i>baleuskuk</i>
<i>baleudiez</i>	<i>baleuskuzek</i>

<i>baleusku</i>	<i>beuntsie</i>
<i>baleuskuz</i>	<i>beuntsiez</i>
<i>baleuskuzu</i>	<i>balentsie</i>
<i>bazeusku</i>	<i>balentsiez</i>
<i>bazeuskuz</i>	<i>bageuntsie</i>
<i>bazeuskuz</i>	<i>bageuntsiez</i>
<i>baleukuzue</i>	<i>bazeuntsie</i>
<i>bazeuskue</i>	<i>bazeuntsiez</i>
<i>bazeuskuez</i>	<i>bazeuntsie</i>
<i>bazeuskuez</i>	<i>bazeuntsiez</i>
<i>baneuntsu</i>	<i>balentsie</i>
<i>baneuntsuz</i>	<i>balentsiez</i>
<i>bageuntsu</i>	<i>niñaukek</i>
<i>bageuntsuz</i>	<i>niñauken</i>
<i>baneuntsue</i>	<i>niñauke</i>
<i>baneuntsuez</i>	<i>niñaukezu</i>
<i>bageuntsue</i>	<i>niñaukezue</i>
<i>bageuntsuez</i>	<i>niñaukie</i>
<i>balentsie</i>	<i>iñauket</i>
<i>balentsuez</i>	<i>iñauke</i>
<i>baneuntsie</i>	<i>iñaukegu</i>
<i>baneuntsiez</i>	<i>iñaukie</i>

8.

<i>neunke</i>	<i>giñaukezue</i>
<i>eunke</i>	<i>giñaukiez</i>
<i>leuke</i>	<i>ziñaukedaz</i>
<i>geunke</i>	<i>ziñaukez</i>
<i>zeunke</i>	<i>ziñaukeguz</i>
<i>zeunkie</i>	<i>ziñaukiez</i>
<i>leunkie</i>	<i>ziñaukiedaz</i>
<i>giñaukezak</i>	<i>ziñaukiez</i>
<i>giñaukezan</i>	<i>ziñaukieguz</i>
<i>giñaukez</i>	<i>ziñaukiez</i>
<i>giñaukezuz</i>	<i>ziñaukiez</i>

<i>neunkez</i>	<i>euskio</i>
<i>eunkez</i>	<i>euskioz</i>
<i>leunkez</i>	<i>leuskio</i>
<i>geunkez</i>	<i>leuskioz</i>
<i>zeunkez</i>	<i>geuskio</i>
<i>zeunkiez</i>	<i>geuskioz</i>
<i>leukiez</i>	<i>zeuskio</i>
<i>euskit</i>	<i>zeuskioz</i>
<i>euskidez</i> ²⁴	<i>zeuskiue</i>
<i>leuskit</i>	<i>zeuskiuez</i>
<i>leuskidez</i> ²⁵	<i>leuskiue</i>
<i>zeuskit</i>	<i>leuskiuez</i>
<i>zeuskidez</i>	<i>euskigu</i>
<i>zeuskide</i>	<i>euskiguz</i>
<i>zeuskidez</i>	<i>leuskigu</i>
<i>leuskide</i>	<i>leuskiguz</i>
<i>leuskidez</i>	<i>zeuskigu</i>
<i>neuskik</i>	<i>zeuskiguz</i>
<i>neuskizak</i>	<i>zeuskigue</i>
<i>leuskik</i>	<i>zeuskiguez</i>
<i>leuskizak</i>	<i>leuskigue</i>
<i>geuskik</i>	<i>leuskiguez</i>
<i>geuskizak</i>	<i>neuskizu</i>
<i>leuskiek</i>	<i>neuskizuz</i>
<i>leuskiezak</i>	<i>leuskizu</i>
<i>neuskiñ</i>	<i>leuskizuz</i>
<i>neuskizen</i>	<i>geuskizu</i>
<i>leuskiñ</i>	<i>geuskizuz</i>
<i>leuskizen</i>	<i>leuskizue</i>
<i>geuskiñ</i>	<i>leuskizuez</i>
<i>geuskizen</i>	<i>neuskizue</i>
<i>leuskiñie</i>	<i>neuskizuez</i>
<i>leuskiñiez</i>	<i>leuskizue</i>
<i>neuskio</i>	<i>leuskizuez</i>
<i>neuskioz</i>	

²⁴ Azkuek gero zuzenketa: -*daz*.

²⁵ Azkuek ohar bera.

geuskizue
geuskizueuz
leuskizue
leuskizueuz

neuskiue
neuskiueuz
euskiue
euskiueuz
leuskiue
leuskiueuz
geuskiue
geuskiueuz
zeuskiue
zeuskiueuz
zeuskiue
zeuskiueuz
leuskiue
leuskiueuz

il nailla
il ailla
il dailla
il gaizela
il zaiz
il zaize
il daizela

nakion
nakizun
nakizuen
nakinen

akit
akio
akigu
akiue

dakidela
bekit
bekik
bekin
bekio

bekigu
bekizu
bekizue
bekiue

gakiozan
gakiozuzan
gakiozuezan
gakiuezan

zakidez
zakidxo
zakiguz
zakiuz [Azkuek zakineuz]

zakidezie
zakiozie
zakiguzie
zakiuezie

bekidaz
bekioz
bekiguz
bekizuz
bekizueuz
bekidxueuz

nakiola
joan gakiozan

zakidezanean
zakidxoanean
zakiguzanean
zakidxueanean

zakidezanean
zakidxoze
zakiguzela
zakidxueze

dakidezan
il banendi
il baendi
il balei

banenkidxo
baenkidxo

etorri bazenkidxez
etorri bazenkidxeze
etorri balekidez

9.

neiteke
eiteke
leiteke
gaitekez
zaitekez
zaitekezie
leitekez

neintekian
eintekian
zeitekien
geintekezan
zeintekezan
zeintekezien
zeitekezan

nakik
nakin
nakio
nakizu
nakizue
nakiue

geintekezak
geintekezan
geinkioz
geinkizuz
geinkizuez
geinkieuz

lekidez
leikekiguz = lekiguz

baneinteke

neinteke
einteke
leiteke
geintekez
zeintekez
zeintekezie
leitekez

Podría yo venirte

etorri nenkik
etorri nenkiñ
etorri nenkidxo
etorri nenkixu
etorri nenkixue
etorri nenkidxue [sic]

enkit
enkidxo
enkigu
enkidxue

lekit
lekik
lekiñ

<i>lekidxo</i>	<i>ez eizu eroan</i>
<i>lekigu</i>	<i>eroaizue</i>
<i>lekixu</i>	<i>daiela</i>
<i>lekixue</i>	<i>gaizek</i>
<i>lekidxue</i> [sic]	<i>gaizen</i>
<i>geinkezak</i>	<i>gaizela</i>
<i>geinkezan</i>	<i>gaizuz</i>
<i>geinkidxoz</i>	<i>gaizuez</i>
<i>geinkizuz</i>	<i>gaiezala</i>
<i>geinkidxuez</i>	<i>zaidezan</i>
<i>etorri zeinkedaz</i>	<i>zaiezela</i>
<i>etorri zeinkidxoz</i>	<i>zaiguzu</i>
<i>etorri zeinkiguz</i>	<i>zaiezala</i>
<i>etorri zeinkidxuez</i>	<i>zaidezan (no zaidagun)</i> ²⁶
<i>etorri lekidez</i>	<i>zaidiezala</i>
<i>etorri lekizek</i>	<i>zaiguzen</i>
<i>etorri lekizen</i>	<i>zaidiezela</i>
<i>etorri lekidxoz</i>	<i>daidezan</i>
<i>etorri lekiguz</i>	<i>eroaizek</i>
<i>etorri lekizuz</i>	<i>eroaizen</i>
<i>etorri lekizuez</i>	<i>eroan daizala</i>
<i>etorri lekidxuez</i>	<i>daiguzen</i>
Flexiones obj. de mujer	<i>eroaizuz</i>
<i>naik</i>	<i>eroaizuez</i>
<i>naĩ</i>	<i>daiezala</i>
<i>naiela</i>	<i>daiadan</i>
<i>naizu</i>	<i>daiadazan</i>
<i>naizue</i>	<i>daiñadan</i>
<i>náielá</i>	<i>daiñadazan</i>
<i>daiden</i>	<i>daiodan</i>
<i>ez eik eroan</i>	<i>daiodazan</i>
<i>eroaiñ, ez eiñ eroan</i>	<i>daizuden</i>
<i>daiela</i>	<i>daizudezan</i>
<i>daigun</i>	<i>daizuedan</i>
<i>eroaizu</i>	<i>daizuedazan</i>

²⁶ Azkuek ohar bera.

dainedan
dainedazan
erran [sic!]²⁷
ez eidak
ez eidezak
ez eiok
ez eiozak
ez eiguk
ez eiguzek
ez einek
ez einezak
eiden
eidezan
ez eion erran [sic]
ez eiozan erran [sic]
eroa' igun
eroa' iguzan
eroa' iuen
eroa' uezan
daidela
daidezala
deiola
deiozala
daigule [sic]
deiguzala
daiogun
daioguzen
daitzugun
daitzuguzen
daitzuegun

daitzueguzen
daineGUN
daineGuzen
ez eistera eroan [sic]²⁸
egidazu
eiozu
eiozuz
eiguzu
eiguzuz
eidezue y eiztenze
eiozue
eiozuez
eiskuzue
eiskuzuez
y eiguzue [sic]
eiguzuez [sic]
deidela
naiala²⁹
naiñala
naiela
naizula
naizuela
naiela
daidela
gaizela
gaiñezala
gaizela
gaizuela³⁰

²⁷ Azkuek: *eroan*.

²⁸ Azkuek: *Ez eistezu eroan*.

²⁹ Azkuek: *náiala*.

³⁰ *E* letraren gainean *a* bat ageri da. Azkuek: *gaizuzala*.

10.	<i>bazaiz</i>
<i>zaidezala</i>	<i>bazaiguz</i>
<i>daidezala</i>	<i>bazaiguez</i>
<i>daidela = daistela</i>	<i>bazaiez</i>
<i>daidezala = daistezala</i>	<i>badaidaz</i>
<i>daiodala</i>	<i>badaizek</i>
<i>daiodazala</i>	<i>badaizen</i>
<i>daizudela</i>	<i>badaiiz</i>
<i>banaik</i>	<i>badaiiguz</i>
<i>banaiñ</i>	<i>badaiuz</i>
<i>banai</i>	<i>badaiue</i> ³¹
<i>banaiizu</i>	<i>badaiiez</i>
<i>banaiizue</i>	<i>badait</i>
<i>banaie</i>	<i>badaiist</i> ³²
<i>bait (ura)</i>	<i>badaiistie</i>
<i>bâi</i>	<i>badaiñat</i>
<i>baigu</i>	<i>badaiñadez</i> ³³
<i>baie</i>	<i>badaiñagu</i>
<i>badait</i>	<i>badaiñaguz</i>
<i>badaiik</i>	<i>badaiot</i>
<i>badain</i>	<i>badaiodez</i>
<i>badai</i>	<i>badaiot</i>
<i>badaiigu</i>	<i>badaiiozak</i>
<i>badaiizu</i>	<i>badaiion [sic]</i>
<i>badaiizue</i>	<i>badaiskuk</i>
<i>badaiie</i>	<i>badaiskuzek</i>
<i>bagaiuz</i>	<i>badaisku</i>
<i>bagaiuzue</i>	<i>badaiikuz</i>
<i>bagaiiez</i>	<i>badaitzut</i>
<i>bazaidez</i>	<i>badaitzudaz</i>
	<i>badaitzuet</i>
	<i>badaiuet</i>
	<i>zenkidezan</i> ³⁴

³¹ Azkuek: *badaiizue*.³² Azkuek: "badait o badaist".³³ Azkuek: *-daz*.³⁴ *Flexionario-an zengidezan* ipini zuen Azkuek, eta gero *zenkidezan*.

<i>neizen</i>	<i>neiz, neikez</i>
<i>ezin yan nei</i> ³⁵	<i>leik, leikez</i>
<i>neike</i>	<i>geiz, geikez</i>
<i>ei</i>	<i>zeiz, zeikez</i>
<i>eike</i>	<i>zeidiez, zeikiez</i>
<i>ein</i>	<i>leidiez, leikiez</i>
<i>lei</i>	<i>neinkidean (sic)</i> ³⁶
<i>leike</i>	<i>neinkenán</i>
<i>ezin gei</i>	<i>neinkidxan</i>
<i>geike</i>	<i>neinkizun</i>
<i>zei</i>	<i>neinkizuen</i>
<i>zeike</i>	<i>geinkezuzan</i>
<i>zeiddie</i>	<i>geinkezuezan</i>
<i>ezin leiddie</i>	<i>geinkiezan</i>
Flexiones del potencial del auxiliar	<i>zeinkedazan</i>
<i>egin</i>	<i>zeinkezan</i>
<i>niñaikek</i>	<i>zeinkeguzan</i>
<i>niñaiken</i>	<i>zeinkiezan</i>
<i>niñaike</i>	Familiares de <i>naiz</i>
<i>niñaikezu</i>	<i>nauk</i>
<i>niñaikezue</i>	<i>naun</i>
<i>niñaikie</i>	<i>gauzek</i>
<i>iñaiket (?)</i>	<i>gauzen</i>
<i>iñaike</i>	<i>nintzuan</i>
<i>iñaikegu</i>	<i>nintzunan</i>
<i>iñaikie</i>	<i>banintzuk</i>
<i>giñaikezak</i>	<i>banintzun</i>
<i>giñaikezan</i>	<i>dduat</i>
<i>giñaikez</i>	<i>ddumat</i>
<i>giñaikezuz</i>	<i>ddustek</i>
<i>giñaikezuez</i>	<i>ddusten</i>
<i>giñakez [Azkuek -kiez]</i>	<i>neuskiok</i>
<i>ziñaikedaz</i>	<i>neuskion</i>
<i>ziñaikez</i>	<i>naioak</i> ³⁷
<i>ziñaikeguz</i>	<i>naioan</i>
<i>ziñaikiez</i>	

³⁵ Hemendik *ezin leiddie* formaraino (barne) falta da *Flexionario*-n.

³⁶ Azkuek: *neinkidxan*, eta *sic*.

³⁷ Joan aditza, jakina.

*naiaroak*³⁸

ddabik

naiaroan

ddabiñ

etorriko litzake

etxaku

*gaioazan*³⁹

dagoala

nentorrenan

ekarrik' uk

ERANSKINA

Azkueren gutuna Bonifacio Etxegarairi (1932)

Artikulu hau moldiztegirako bidean zela, Azkue Bibliotekako Josune Olabarria andreak dokumentu interesgarri baten berri eman dit (kodea: ABA-RMA-110-372). Gutuna da, Azkuek Bonifacio Etxegarairi idatzi ziona. Nabari denez, Etxegaraik datuak eskatu zizkion Azkueri, *La Gaceta del Norte* egunkarian argitaratu nahi zuen artikulu baterako.

Ikusten denez, Azkuek Zigoitia du hizpide, batez ere. Hala ere, "hará cosa de 31 o 32 años" dio; beraz, 1900 inguruan joan zen lekeitiarra lehenbizikoz Zigoitira.

Azkuek euskararen mugez dioena erka eta osa daiteke, jakina, Odon Apraizek *El vascuence en Vitoria y Alava en la última centuria (1850-1950)* liburuan idatziarekin (ikus gure bibliografia).

Hona gutunaren testu osoa, deus ere aldatu gabe, salbu *rr* eta *ll* ipintzea, gangarrak kendurik.

"EUSKALTZAINDI

ACADEMIA DE LA LENGUA VASCA

Teléfono 12745

³⁸ *Eroan* aditza. Azkuek bi forma hauek beste paper batean ere baditu jasoak.

³⁹ "= goazen".

BEIN-BEINEKO ETXEA

Domicilio provisional: Ribera, núm. 5

Urutizkiña 12745

BILBAO

Bilbao a 9 de Diciembre de 1932.

Carisimo amigo Boni:

Muy gozoso contesto a su grata del 6 para decirle 1º que en Alaba no solo los pueblos en los que oimos o hemos oido hablar nuestra lengua, sino aun aquellos en los que hace quizás siglos que se perdió su uso, es únicamente el dialecto bizkaino el que en ellos regía, a juzgar (en lo que se refiere a estos últimos) por los *Uri* o *Ullibarri* y no *Iriberry* que conserva su Toponimia. 2º La primera vez que estuve en Etxabe [sic; Etxaguen nahi du esan] de Zigoitia (hará cosa de 31 o 32 años) prediqué en vascuence y me siguió el pueblo muy bien. La segunda vez (hace unos seis años [sic; 14 dira]) quise tambien predicar y me disuadieron, alegando que solo los ancianos podrian entenderme. 3º Ahora empiezan a predicar en castellano, dando como muerta nuestra lengua, aun en Legutiano (Villarreal), Elosu y algunos otros pueblos de aquel contorno.

En su artículo de la *Gaceta* dirija V. ¡Arren! una súplica o queja al Prelado diocesano.

4º En Elguea ya sólo algun ancianísimo [sic] conserva el euskera, segun me aseguró este verano una hija de Hermua (pueblecito de aquella zona), llavera del cura de Ursuaran. En Laudio (Llodio) sólo hay un barrio (por lo que he oigo decir) en que se habla el vasco, el barrio de Gardea. Iré allá algun dia a hablar con los mayores.

Ya en Barambio, donde he estado varias veces, solo hablan la lengua tradicional algunos de su apartado barrio Garrastatzu. Esto se debe principalmente a que hace ya más de 50 años enviaron allá de curas a sacerdotes que no sabian vascuence.

Apenas hay en el mapa de Bonaparte pueblos que no haya yo visitado, por ejemplo Marieta. En los demas hablé yo con varios (aun no viejos) la lengua tradicional.

Me aguardan ya en casa. A los de la suya cariñosos recuerdos. Hasta dentro de poco en que nos veremos en S.S.

Cordialmente suyo en el Señor.
[R. M. Azkue]"

BIBLIOGRAFIA

APRAIZ, Odón, 1976. *El vascuence en Vitoria y Álava en la última centuria (1850-1950)*. Gasteiz, Arabako Diputazioa.

ARANA, José Antonio, 1997. "Georges Lacomberen artxiboa". *Federiko Krutwig-i omenaldia*. Bilbo, Euskaltzaindia (Iker 10), 49-77.

AZKUE, Resurrección María, 1917-1918 (?). *Flexionario*. Hiru kaier argitaragabe. Euskaltzaindiaren Azkue Bibliotekan gordetzen dira.

ETXAIDE, Ana María, 1984. *Erizkizundi irukoitza (euskara 1925)*. Bilbo, Euskaltzaindia (Iker 3). Bi liburuki.

YRIZAR, Pedro de, 1992. *Morfología del verbo auxiliar vizcaino (Estudio dialectológico)*. Euskaltzaindia-Bilbao Bizkaia Kutxa. Bi liburuki.